

EVERT JAN
OUWENEEL

Goden

strijd

KRONIEK VAN
HET BEGIN

Evert Jan Ouweneel

Godenstrijd

Kroniek van het begin

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Inhoud

Proloog	7
Boek een: goden	13
Boek twee: helden	80
Boek drie: mensen	130
Over de noten	175
Eindnoten	183

Proloog

Dit verhaal doet verslag van het vroegste begin, ja zelfs van vóór dat begin, toen ook de engelen nog niet wisten welke taak hun in de kosmos was toebedeeld. Dat klinkt als pure grootheidswaan, zo'n verslag, en dat is het natuurlijk ook. Maar ik heb goede hoop dat u geleidelijk aan de onbescheidenheid van deze schrijver voor lief zult nemen en gefascineerd zult raken door wat ik u te vertellen heb.

Het geraamte van dit verhaal valt nagenoeg samen met het bijbelboek Genesis (de eerste helft daarvan). Ik heb zelfs mijn best gedaan daar zo min mogelijk van af te wijken. Zo had ik een leidraad in handen waarmee ik mij door de haast oneindige verzameling mythen, sagen en legenden heen kon werken.

Op één punt wijk ik – naar de letter – substantieel van Genesis af: niet alleen Noach en zijn gezin overleven de zondvloed in mijn verhaal. Maar ik bevind mij hier in goed gezelschap, want ook de oude rabbijnen gingen ontspannen (of moet ik zeggen oosters) met het aantal overlevenden om. Zo zou ook de reus Og, die later in het boek Numeri figureert, de zondvloed hebben doorstaan.

Het verhaal in Genesis vormt dus het geraamte. Maar denk niet dat u nu weet wat u te wachten staat. Het merendeel van wat ik u te vertellen heb komt helemaal niet in Genesis voor. Wat dacht u van de reus Gilgamesj, de engel Azazel, de Babylonische koningin Se-

miramis en de Armeense held Haik? Allen spelen zij een rol in dit verhaal, maar niet in het boek Genesis. Tegelijk heb ik al die extra informatie zo min mogelijk aan mijn verbeeldingskracht willen ontlenen.

Dat zit zo. Het verhaal in Genesis is van zo'n soberheid, dat vele gebeurtenissen onbesproken en vele vragen onbeantwoord blijven. Dat heeft zijn eigen waarde en betekenis, waaraan ik hier niets af wil doen. Tegelijk nodigen de open ruimten uit tot allerlei duidingen en invullingen – een 'provocatie' die ik niet kon weerstaan. Omdat ik echter bepaald niet de eerste ben die de vergetelheid tracht te ontsluiten, ging ik op zoek naar passende ingrediënten en min of meer plausibele 'aanwijzingen' in millennia-oude geschriften: van de verhalen van de oude Babyloniërs en de rabijnse commentaren tot de kronieken van het vroege christendom. Verder profiteerde ik van vermaarde antieke schrijvers als Hesiodus, Herodotus, Ovidius en Josephus, en middeleeuwse joodse schrijvers als Maimonides en Nachmanides. Zo kon geleidelijk aan, al combinerend en annexerend, deze kroniek ontstaan: een verhaal waarin de vele 'citatens' een eigen weefsel van duidingen vormen die ver voorbij die van de schrijver reiken.

Nu mochten ook de verwijzingen niet een al te willekeurig karakter krijgen. Daarom was ik steeds allereerst geïnteresseerd in de teksten die geografisch en inhoudelijk het dichtst tegen Genesis aan liggen. Pas daarna kwamen de verder gelegen teksten aan de beurt. Ik ging dus allereerst te rade bij de joodse en christelijke commentaren op Genesis (in de Talmoed, de Midrasjiem en het Nieuwe Testament); daarna richtte ik mij op andere passages uit de Hebreeuwse Bijbel en het Nieuwe Testament. Vervolgens liet ik mij inspireren door de joodse en christelijke deuterocanonieke bijbelboeken, apocriefen en pseudepigraphen; daarna door andere teksten uit het Midden-Oosten, en ten slotte door de teksten van rond het Midden-Oosten.

Om de aansluiting met Genesis en andere oude teksten te vergroten kent dit verhaal een nuchtere en archaische stijl. Naadloos

moest een passage uit één van de bijbelboeken of ander oud geschrift zich kunnen voegen in de rest van het relaas. Het resultaat is een verslag zonder romantische uitweidingen. Slechts hier en daar een verzuchting die het menselijk hart verraadt.

Al schrijvende kreeg dit verhaal zijn eigen rode draad: de strijd tussen de bewoners van deze aarde en die van de hemelsferen, tussen het geslacht van de mensen en dat van de engelen. Beide geslachten eigenden zich een vrijheid toe die hun niet toebehoorde en beide brachten daarmee grote ramspoed in de hemelen en op aarde. Maar het is niet alles kommer en kwel: steeds is daar ook de rechtvaardige (in het jodendom de *tsaddiek* genoemd) die het lot van de wereld op zijn schouders voelt en weigert te geloven dat een schepsel het kan winnen van de bron waaruit hij drinkt.

Wil de schrijver iets bewijzen? Gaat het hem om een historisch betrouwbare reconstructie van het begin? Nee, de onbescheidenheid van deze schrijver kent haar grenzen. De zin van dit boek zou deze kunnen zijn: dat het soms kan baten buitengewone (onvermoede, merkwaardige, vervreemdende, raadselachtige) wegen te bewandelen om hetzelfde met andere ogen te zien en in het oude nieuwe betekenissen te ontwaren. – En zelfs dat is retoriek achteraf, want ik was al aan dit boek begonnen nog voor ik wist waarom.

Evert Jan Ouweneel

“Onze strijd is niet gericht tegen mensen, maar tegen hemelse vorsten, de heersers en de machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen.”

Efeziërs 6:12

Goden

^a God sprak, als Eerste en Ene.¹ Al wat Hij sprak was vol licht,² want uit God. Ook was het vol liefde,³ want volkomen gewenst. Door de kracht van Gods licht had het luister, door de kracht van Gods liefde kreeg het bestaan.

Zo ontstonden eerst de fijnstoffelijke heerlijkheden: de hemelen en alle wezens die daar wonen.^b En toen uit het fijnstoffelijke het grofstoffelijke: het heelal en alle wezens die daar wonen.^c En één geslacht, het hemelse geslacht van de engelen, werd het gegeven de grofstoffelijke orde in liefde te bestendigen.

Nu was het grofstoffelijke aanvankelijk van zo'n overweldigende dichtheid dat geen licht eruit ontsnappen kon. Daarom zonderde God een deel ervan af. En het licht dat vrijkwam, weerspiegelde als eerste Gods heerlijkheid in de kosmos.

God vroeg engelen ervoor te zorgen dat het licht zou blijven wat het is. En toen voldoende engelen de opdracht hadden aangenomen – want hun vrijheid is de hemelse vrijwilligheid –, sprak de Allerhoogste tot de engelenschaar: 'Nooit meer zal er licht zijn en nooit meer zal het zijn zoals het geworden is, zonder de welwillende en liefdevolle toewijding van deze engelen. Zij zijn de aan-

---

a Genesis 1:1

b Psalm 33:6

c Hebreëën 11:3

biddingsleiders van de kosmos; want met hun licht verkondigen zij de heerlijkheid van de Allerhoogste en vervullen zij het verlangen van de Schepper dat alles deelt in zijn luister.⁷⁴

Eén engel, schoon in uiterlijk en wijs in voorkomen,^a ontving het gezag over alle andere Wachters^b van het licht. Lucifer was zijn naam. De eerste onder de sterrengoden⁵ mocht hij zijn, de eerste onder de aanbiddingsleiders van de kosmos. En onberispelijk was zijn heerschappij, onberispelijk voor lange tijd.^c

En de hemelschare juichte over de heerlijkheden die nog meer tot aanzijn kwamen.⁶ En steeds werd engelen gevraagd het wezen der dingen te bewaren en de gang der dingen te bewerken; want niets in het geformeerde mocht noodzakelijk, maar alles alleen in vrijheid en omwille van de liefde bestaan.

Zo ontvingen engelen gezag over de mist, de dauw en de regen, het vuur,⁷ de wolken, de winden, de duisternis, de sneeuw, de hagel, de rijp, de donder en de bliksem, koud en warm, voorjaar, najaar, zomer en winter.^d Samen met de sterrengoden mochten zij de Stoicheia zijn, de engelvorsten van deze wereld.⁸

En het hele scheppingsgebeuren was één grote eredienst voor God; want onzegbaar schoon en luisterrijk was al hetgeen uit Hem geworden was.^e En dankbaar waren de engelen hun arbeid toegewijd.

Zo deed God ook de aarde ontstaan. En terwijl Hij haar sokkels verankerde en haar hulde in een gewaad van wolken, juichten de morgensterren en jubelden de kinderen van God.^f

Dicht bij de troon van God stonden de Serafim, vurige engelen die brandden van liefde voor hun Schepper. Elk van hen had zes vleugels: twee om het gelaat te bedekken, twee om de voeten te

---

a Ezechiël 28:12

b Daniël 4 (SV)

c Ezechiël 28:15

d Jubileeën 2:2

e Psalm 148

f Job 38:6-9

bedekken, en twee om mee te vliegen. En de een riep de ander toe: ‘Heilig, heilig, heilig is de Heer van de hemelse machten. Heel de aarde is vervuld van zijn heerlijkheid.’^a

Maar God zei: ‘Het is niet goed dat mijn woord op aarde nog altijd ledig wederkeert. Welke regen keert terug naar de hemel zonder eerst de aarde te hebben bevrucht?⁹ Zal dan de liefde vruchteloos terugkeren naar de bron waaruit zij ontsprong? Voorwaar, ook op aarde zal mijn spreken¹⁰ niet onbeantwoord blijven. Want de hemel is mijn troon, de aarde mijn voetenbank.’^b

Daarop schiep God het mensengeslacht, uit het hemelse geboetseerd en door Gods Geest tot leven gewekt. In de hemelen vond het zijn woonplaats, op aarde zijn werkplaats.^c Net als de engelen kon het zowel fijnstoffelijk als grofstoffelijk zijn, en net als de engelen was het niet in staat zichzelf te vermenigvuldigen; want de volheid van zijn getal was reeds bereikt.

En de Allerhoogste verheugde zich over de mensen en sprak tot hen:

‘Wees gezegend onder al wat leeft.
Als kind ben je gekend,
als schepper zul je spreken.
Open de schatkamers van de aarde,
wandel als erfgenaam,
zoek de dingen die boven zijn,
en zij zullen op aarde gevonden worden.’¹¹

Zo beschikte God dat de mensen vrijelijk mochten bewerken wat door de engelen vrijwillig werd bewaard. Beide godengeslachten gaf Hij één van zijn vrijheden en geen van de geslachten was aan de Allerhoogste gelijk. Voor de engelen was er niet de aardse crea-

---

a Jesaja 6:2-3

b Jesaja 66:1

c Psalm 115:16

tiviteit, want zij zijn juist de bewaarders ervan. Voor de mensen was er niet de hemelse vrijwilligheid, want zij zijn hun eigen vrijheid, en het is hun niet gegeven ongestraft iets anders dan zichzelf te zijn.

En beide godengeslachten wisten het, want zij kenden hun eigen vrijheid, en die van het andere geslacht, en de twee in God tezamen.

***

^a Maar toen voltrok zich het drama. Geen sterveling kan zeggen hoe en wanneer het zich voltrok. Op een gegeven moment begon een deel van de engelvorsten het als een euvel te duiden dat zij niet ook de aardse creativiteit bezaten. Er vormde zich in hen het idee dat het hun aan iets ontbrak. Hoewel het hun gegeven was de vele heerlijkheden van de kosmos te bestendigen, en hoewel zelfs de hemelse scheppingskracht hun niet onthouden was, vervulde ijverzucht hun harten toen zij de vruchten zagen van de aardse creativiteit.

De jaloezie, die bij God te allen tijde onberispelijk is, werd een aanleiding tot vallen onder engelen. Want God is een naijverig God wiens toorn wordt opgewekt wanneer een ander de hoogste eer opeist.¹² En nooit valt er iets op af te dingen wanneer zijn jaloezie wordt opgewekt, want noch in de hemelen noch op aarde is er één aan Hem gelijk.^b Maar toen de Schepper de engelen tot leven blies, werden ook zij geest^c en beschikten ook zij over de mogelijkheid tot jaloezie. En er is niets mis met deze jaloezie, zolang het zich tot het lagere wendt. Maar toen de naijver van de engelen zich op God en mens ging richten, bracht zij denken voort dat de duisternis deed terugkeren in de kosmos.

---

a Genesis 1:2-2:3

b Deuteronomium 4:39

c Psalm 53:6

Dit is het verhaal van het vroegste begin, ja zelfs van vóór dat begin, toen ook de engelen nog niet wisten welke taak hun in de kosmos was toebedeeld. Gebaseerd op vele oeroude mythen en sagen vertelt Evert Jan Ouweneel over de strijd tussen de bewoners van deze aarde en die van de hemelsferen, tussen het geslacht van de mensen en dat van de engelen. Beide eigenden zich een vrijheid toe die hun niet toebehoorde en brachten daarmee grote rampspoed in de hemelen en op aarde. Maar het is niet alles kommer en kwel: steeds is daar ook de rechtvaardige die het lot van de wereld op zijn schouders voelt en weigert te geloven dat een schepsel het kan winnen van de bron waaruit hij drinkt.

‘Originele, verwarrende, overweldigende caleidoscoop van vertellingen en commentaren die bij de lezer de eerbied en bewondering verdiept voor het Genesisverhaal. In het scherpst mogelijke contrast met de hevige strijd uit de verhalen en mythen doemt het idyllische beeld op van de geest van G-d die beweegt boven de oerwateren.’

Rabbin Awraham Soetendorp

9 789043 534475